

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Projekt ESS: Strokovna podpora informativno svetovalni dejavnosti in vrednotenju neformalno pridobljenega znanja 2016–2022

Podaktivnost 1: Razvoj strokovnih gradiv, programov in novih pristopov

Strokovno gradivo

Vprašalnik in smernice za vrednotenje ključne kompetence KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE

Andragoški center Slovenije, februar 2020

Strokovno gradivo **Vprašalnik in smernice za vrednotenje ključne kompetence kulturna zavest in izražanje** je pripravljeno v okviru ESS projekta Strokovna podpora informativno svetovalni dejavnosti in vrednotenju neformalno pridobljenega znanja 2016-2022, aktivnosti 1: Razvoj strokovnih gradiv, programov in novih pristopov

Nosilec projekta: Andragoški center Slovenije

Vodja projekta: mag. Tanja Vilič Klenovšek

Avtorica gradiva: dr. Ksenija Vidmar Horvat

Vodja naloge: Nevenka Alja Gladek

Ljubljana, februar 2020

Kazalo

Uvod	4
I. Evropska agenda za kulturo: delovni načrti, smernice, razvoj	6
II. Kulturna identiteta, dediščina, raznolikost – razumevanje pojmov.....	10
III. Kulturna zavest in izražanje- opis kompetence	14
IV. Izhodišča za vrednotenje kompetence - smernice za svetovalce	23
V. Vprašalnik za vrednotenje kompetence kulturna zavest in izražanje z navodili za svetovalce	26
VI. Seznam literature (izbor) in virov.....	38

Uvod

Leta 2006 sta Evropski parlament in Svet Evropske unije v okviru temeljne pravice do vseživljenjskega izobraževanja oblikovala Priporočila o kompetencah za vseživljenjsko učenje. »Kompetence« in »spretnosti«, je zapisano v izhodišču, ljudje potrebujemo, da bi » v luči prihodnje družbe in sveta dela ohranjali doseženi življenjski standard, nadgrajevali stopnjo zaposlenosti in pospeševali družbeno kohezivnost«. Da potrebujemo v času vsesplošnega *pospeševanja* (ang. acceleration) *družbenega in osebnega življenja* vrsto novih znanj in veščin za zagotavljanje izpolnjujočega, aktivnega in varnega eksistencialnega okvira, ni potrebno posebej poudarjati. Izzivi digitalizacije oz. industrijske revolucije 4.0 postavljajo nove mejnike prilagoditvam, sposobnostim usvajanja sprememb, odpornosti na porajajoče se negotovosti in smelosti v upravljanju z izzivi. Manj splošne ozaveščenosti o nujnosti prilagoditev spremembam pa je najti, ko govorimo o »mehkih« veščinah – o veščinah državljanske solidarnosti, empatije do ranljivih in sprejemanja drugačnosti. Nedavni potek dogodkov v Evropi, ki je pripeljal do porasta skrajnih gibanj nacionalistov in proti-migracijskih grupacij kažejo, da so državljansko-kulturne in etične kompetence zaostale v razvoju, ali celo postale žrtev globalne neoliberalne tekmovalnosti. Kompetence za vseživljenjsko učenje so zato orodje socio-ekonomskega in osebnostnega opolnomočenja, kjer sta uspeh in pravičnost sotočna, in ne nasprotujoča si dejavnika posameznikovega in skupnega razvoja.

4

Socio-ekonomski in psihološki izzivi zahtevajo nove izobraževalne agende in vsesplošna družbena razumevanja interakcij med posameznikom in družbo. Moderna družbena znanost je te interakcije opisala in pojasnila v kontekstu industrijske revolucije, moderne ekonomije socialne pravičnosti in nacionalne države. Današnji kontekst so digitalizacija/avtomatizacija, podjetniška socialna država in nepredvidljivi zasuki tako na trgu dela kot v opredelitvah znanj in spretnosti. Moderna družbena shema si je lahko pomagala z izobraževalnim sistemom, ki je generacije izobraževal za predvidljiva delovna mesta in poklice s pogodbami za nedoločen čas. 21. stoletje pa je stoletje prekarizacije dela, hitrih sprememb v življenjskih potekih in nepredvidljivih zahtev po novih znanjih.

Sodobna, postmoderna (ali neoliberalna) družbena shema zahteva vseživljenjsko učenje -- ne le za tiste, ki so ostali brezposelni in potrebujejo nova znanja, pač pa za slehernega, če naj družba tudi v novih pogojih ostaja pravična, vključujoča in pluralna. Priporočila z naborom temeljnih kompetenc k tem izzivom pristopajo v okviru Evropske unije in v smislu izpolnjevanja temeljnih ciljev in vrednot evropskih integrativnih procesov, a z ozirom na globalne procese in v zavezanosti k splošnemu napredku človeštva.

V tem besedilu je opisana kompetenca »kulturalna zavest in izražanje«. Gradivo je namenjeno svetovalcem, ki morajo biti pred podajanjem ocene o kulturni kompetenci vprašanih sami dobro podučeni o ozadjih, kontekstih in dilemah, povezanih s kulturnimi strategijami EU in prizadevanji, da bi družbene izzive reševali (tudi) z metodo vseživljenjskega učenja. Zato so v prvem delu najprej predstavljena temeljna besedila: Evropska agenda za kulturo (2007), Nova evropska agenda za kulturo (2018) in pripadajoči delovni načrti. Za lažje razumevanje so ob vsakem predstavljenem gradivu vidno izpostavljeni ključni poudarki in spremembe v evropski kulturni strategiji. Priporočljivo je, da se svetovalci seznanijo vsaj z glavnimi poudarki v razvoju skupne evropske kulturne strategije, da razumejo, da je ta strategija rezultat usklajevanja med vsemi državami članicami EU, ter da je v tem smislu delovni in strateški okvir, vključujoč program vseživljenjskega učenja, zavezujoč tudi za kulturno strategijo Republike Slovenije.

V drugem poglavju so predstavljeni pojmi kultura, kulturna identiteta, kulturna dediščina in raznolikost. Besedilo se opira na gradiva Evropske komisije, vendar koncepte dopolni tudi s širšim kritičnim kulturološkim pristopom, ki opozarja na dileme v javnem in strokovnem razumevanju pojmov, ki so osnova kompetence »kulturalna zavest in izražanje«.

Tretje poglavje prinaša podrobnejši opis kompetence. Pri tem se opira na Priročnik, ki je izšel v okviru Delovnega načrta za obdobje 2015-2018. Priročnik je dobra osnova za uvajanje v problematiko, podaja razlago temeljnih pojmov ter začrta prihodnje izzive. V tem poglavju so izluščeni glavni poudarki, ki naj bodo v pomoč svetovalcem – predvsem v smislu njihovega informiranja in seznanjanja s to kompetenco glede na ugotovitve in priporočila evropske delovne skupine, ki je bila zadolžena za pripravo strokovnega gradiva.

Četrto in peto poglavje sta zasnovana kot neposredno orodje za uporabo in ocenjevanje vprašalnika. Napisana sta tako, da svetovalcu podata podlago za samostojno presojanje rezultatov, za dober vpogled v morebitne nasprotujoče si izraze »kulturne kompetentnosti« vprašanega, ter kot vodilo v komunikaciji z vprašanimi, ki je odkrito, ne zavaja, ne usmerja k odgovoru in je strokovno trdno.

Na koncu so priloženi viri in seznam literature, ki naj služijo kot spodbuda za nadaljnje samozobraževanje vseh sodelujočih.

I. Evropska agenda za kulturo: delovni načrti, smernice, razvoj

I.1 Kratka zgodovina ideje

Kultura in kulturna identiteta sta v nastajajoči združeni Evropi prednostni temi od leta 1991. S padcem Berlinskega zidu in začetkom pogajanj za združitev »stare« in »nove« Evrope se kulturi začne pripisovati pomembno vlogo pri snovanju skupne prihodnosti. V tem obdobju je poudarek na prepoznavanju skupnih vrednot, ki – kljub dejstvu ločenega povojnega razvoja -- povezujejo oba pola celine. Posebej se izpostavljajo pretekle dediščine, umetnost in glasba, transevropske estetike (npr. romantika), filozofski temelji humanizma in razsvetljenstva ter vsesplošno priznavanje pomena kulture v sedanjosti. Poročilo študije *Evropejci, kultura in kulturne vrednote (Europeans, Culture and Cultural Values)* iz leta 2006 med temeljnimi ugotovitvami navaja, da sodelujoči v raziskavi izražajo močan občutek pripadanja Evropi kot »kulturni skupnosti« ter da so ključni skupni temelji evropskih držav: »skupne korenine«, »dolga zgodovina«, bogata »kulturna dediščina«, »racionalizem«, politično-organizacijski koncepti kot so *demokracija, svoboda, sekularizem, in »kulturna raznolikost«* (v Vidmar Horvat, 2010).

Ugotovitve o kulturnem pripadanju in pomenu kulture v starih in novih članicah EU Evropska komisija povzema s pomočjo javnomnenjskih raziskav (npr. Eurobarometra), nima pa še jasno določenih okvirov skupne kulturne politike.

Prvo pomembnejšo strategijo na področju kulture predstavlja dokument »**Evropska agenda za kulturo v svetu globalizacije**«. V sporočilu za javnost 10. maja 2007 je poudarjeno, da je čas, da se kulturi v dobi globalizacije pripiše osrednji pomen. Kultura naj bi igrala pomembno vlogo tako v še vedno aktualnih procesih evropskega združevanja (spomnimo, 2007 sta se EU pridružili Romunija in Bolgarija, v teku so pogajanja za nove širitve na področju Zahodnega Balkana in Turčije) kot tudi v odnosih s takoimenovanimi tretjimi državami (države izven EU). V povezavi z integracijskimi procesi dokument izpostavi, da sta kultura in ustvarjalnost »osrednja elementa evropskega projekta, ki temelji na skupnih vrednotah in skupni dediščini, ki hkrati priznava in spoštuje različnost«. V mednarodnem prostoru naj bi kultura in ustvarjalnost EU zagotavljala prepoznavnost evropskih vrednot, dediščine in raznolikosti, obenem pa služili tudi kot osnova za medkulturno sporazumevanje v »zunanjih odnosih Unije«. Med prioritetai je v dokumentu navedeno:

- ✓ spodbujanje kulturne različnosti in medkulturnega dialoga,
- ✓ spodbujanje kulture kot katalizatorja ustvarjalnosti v okviru lizbonske strategije,
- ✓ spodbujanje kulture kot ključnega elementa v zunanjih odnosih Unije.

Pomembno: »Evropska agenda za kulturo v svetu globalizacije« je prva jasneje razdelana **kulturna strategija EU, ki v ospredje postavlja politični dialog s partnerskimi državami** in regijami po svetu, **spodbuja kulturne izmenjave** in sistematično **vključevanje kulture v razvojne programe in projekte**. V tem okviru je strateški cilj s pomočjo kulture okrepiti vodilno vlogo EU v svetu, manj pozornosti pa se namenja vprašanju, kako spodbujati razvoj in vlogo kulture v EU.

Kljub temu da gre za politični dokument, so v njem že zapisana tri temeljna izhodišča, ki veljajo do danes. Z besedami tedanjega komisarja Joséja Manuela Barossa, sta kultura in ustvarjalnost spodbujevalki:

- osebnega razvoja,
- socialne kohezije,
- gospodarske rasti.

Kultura in ustvarjalnost imata tako pomen za posameznika in za družbo, sta torej posamičnega in skupnega pomena. V tem smislu ju je treba obravnavati kot medsebojno dopolnjujoči se ravni družbenega delovanja, in, kot bo navedeno v nadaljevanju v prikazu smernic, napore usmerjati v ozaveščanje o **pomenu kulturnega izobraževanja, ki prinaša dobrobit tako posamezniku kot skupnosti**.

7

I.II »Evropska agenda za kulturo« (2007)

»**Evropska agenda za kulturo**« (16. november 2007) je prvi konkretni dokument upravljanja s kulturo v EU. Resolucija, ki jo je s tem v zvezi sprejel Svet Evropske unije, izpostavlja:

- prepričanje, da je kultura s svojimi posebnostmi, vključno z večjezičnostjo, ključni element evropskega integracijskega procesa, ki temelji na skupnih vrednotah in skupni dediščini – procesa, v katerem se priznavata, spoštujeta in spodbujata kulturna raznolikost ter povezovalna vloga kulture,
- dejstvo, da sta kultura in ustvarjalnost pomembni gonili osebnega razvoja, socialne kohezije, gospodarske rasti, ustvarjanja delovnih mest, inovativnosti in konkurenčnosti,
- nujo, da se v lizbonski agendi za novo obdobje, tj. od leta 2008 naprej, kulturi prizna večji pomen.

Na teh izhodiščih Resolucija izpostavi tri strateške cilje:

- spodbujati kulturno raznolikost in medkulturni dialog,
- uveljavljati kulturo, ki spodbuja ustvarjalnost, v okviru lizbonske strategije za rast, zaposlovanje, inovacije in konkurenčnost,
- okrepiti bistveno vlogo kulture v mednarodnih odnosih Unije.

Pomembno: Kultura je v Resoluciji pripoznana kot:

- predmet izobraževalnih programov,
- z namenom spodbujanja ustvarjalnosti in podjetništva.

»Evropska agenda za kulturo« je temeljni dokument za akcijske delovne načrte. Vsi delovni načrti, strategije in smernice so oblikovani po načelu »odprte metode koordinacije«. To pomeni, da so pri končnih odločitvah prek delovnih skupin na ravni EU, kamor so prispevale svoje nacionalne delovne skupine, sodelovale vse države članice. S konkretnimi besedami, smernice so določene tudi s soglasjem Slovenije, ki te smernice izvaja avtonomno in z odgovornostjo do skupnih politik EU.

V okviru »Agende 2007« sta bila izdelana dva delovna načrta, prvi za obdobje 2011-2014 in drugi za obdobje 2015-2018.

8

a - Delovni načrt 2011-2014¹

V tem načrtu so izpostavljene teme: medkulturni vidik dediščine, spodbujanje izobraževanja na področju umetnosti in kulture, razvoj medkulturnih kompetenc in spodbujanje medijske pismenosti. V načrtu je posebej izpostavljen razvoj ključne kompetence »kulturna zavest in izražanje«.

Pomembno: Načrt vključuje:

- povezovanje z izobraževalno politiko za vseživljenjsko učenje,
- spodbujanje lokalnega in regionalnega razvoja,
- spodbujanje mednarodne mobilnosti in *kreativnih partnerstev,*
- spodbujanje raznolikosti (Unesco).

¹[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202(01)&from=EN); dostop 1.8.2019.

b - Delovni načrt 2015-2018²

Poglavitna tema v »Priporočilih Evropskega parlamenta in Sveta« z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje je razvoj kompetence »kulturna zavest in izražanje«.

Kompetenca »kulturna zavest in izražanje« je natančneje opisana v Priročniku (*Cultural Awareness and Expression Handbook*), ki je bil po »Delovnem načrtu 2015-2018« izdan decembra 2015. Opis kompetence v tem gradivu je povzet po »Priporočilih« in tem priročniku.

Pomembno: Novi načrt vključuje:

- razvoj ključne kompetence »kulturna zavest in izražanje« (s pripravo priročnika 2015),
- upravljanje s kulturno dediščino in nove kreativne podjetniške poklice (izpostavljeni so strokovnjaki za izobraževanje),
- spodbujanje medkulturnega dialoga s pomočjo podjetništva, mobilnosti in kulturnega turizma.

I.III »Nova evropska agenda za kulturo« (2018)

»Nova evropska agenda za kulturo« je bila sprejeta 22. maja 2018.³ Agenda ima tri strateške cilje s »socialno, gospodarsko in zunanjo razsežnostjo«. Socialna razsežnost pomeni »*izkoriščanje moči kulture in kulturne raznolikosti za socialno kohezijo in blaginjo*«. Gospodarska razsežnost zajema »*podpiranje na kulturi temelječe ustvarjalnosti pri izobraževanju in inovacijah ter za delovna mesta in rast*«, zunanja razsežnost pa »*krepitev mednarodnih kulturnih povezav*«.

Novost te agende je pospešeno sodelovanje z državami članicami, civilno družbo in mednarodnimi partnerji.

c - Delovni načrt 2019-2022 (27. november 2018)

Delovni načrt 2019-2022 gradi na novih spoznanjih: da je kultura vse bolj sektor s potencialno rastjo, zaposlitvenimi priložnostmi in pospeševanjem družbene kohezivnosti.

²[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=SL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=SL); dostop 1.8.2019.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267&from=EN>

Prednostne naloge:

- Trajnostni razvoj in dediščina
- Kohezivnost in blagostanje
- Ekosistem za podporo umetnikom, kulturnim in kreativnim delavcem
- Enakost spolov
- Mednarodni kulturni odnosi

Dosedanjim prioritetam (npr. dediščina, mednarodni odnosi) sta dodani novi temi: enakost spolov in glasbena dejavnost.

II. Kulturna identiteta, dediščina, raznolikost – razumevanje pojmov

Kultura in kulturno-umetnostno izobraževanje, tako v formalni kot neformalni in priložnostni obliki, sta pomembni orodji grajenja osebnosti. Njuno osnovno poslanstvo je, da ljudi opogumljata k poznavanju kulturne preteklosti, dediščine, obenem pa ju približujeta sodobnim kulturnim pojavom. V času kulturne globalizacije je pomembno, da posamezniki ozavestijo posebnosti lastne kulture ter te posebnosti vstavljajo v okvir vsesplošnega razumevanja svetovne raznolikosti kultur in kulturnih identitet. Da bi lažje presojali veščine in stališča, so v nadaljevanju pojasnjeni pojmi kulturna identiteta, dediščina in raznolikost.

Pojem *kultura*⁴ je latinskega izvora, in sprva pomeni obdelovanje zemlje (agrikultura); v renesansi se pojem prenese na »obdelovanje duha«. V renesansi se prvič srečamo s pojmom kulturnega samozdelovanja (*self-fashioning*), ki poteka prek umetnosti, filozofije in religije. V tem smislu je rezerviran za višje in izobražene sloje. Šele visoka modernost pojem kulture in kulturne vzgoje prenese na množice, toda obenem vpelje delitev na visoko in nizko (trivialno, množično) kulturo. V 20. stoletju to razlikovanje odpravita znanstveni disciplini antropologija in kulturologija. Antropologija kulturo pojmuje kot »zgodovinsko prenesen sistem pomenov, utelešenih v simbolnih oblikah, s pomočjo katerih ljudje posredujejo, razširjajo in razvijajo vednost in odnos do življenja.« Postmoderno kulturološko pojmovanje kulture pa izpostavlja vsakdanje življenje, ljudsko domišljijo ter subkulturne popularne prakse in upore (proti-kulture).

⁴ Že nemški filozof Herder je zapisal, da ni bolj težavnega pojma, kot je prav kultura. Herderju tudi pripisujemo zasluge za današnje razumevanje raznolikosti kultur. Prvi je opozoril, da so že nacionalne kulture sestavljena različnih lokalnih, ljudskih kultur. Danes bi pojmovno temu ustrezali izrazi popularna kultura, ljudska kultura, subkultura, konceptualno pa kar skupni izraz kulturna raznolikost.

Evropska »Agenda za kulturo« poda naslednjo opredelitev: kultura je »celota specifičnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih lastnosti, ki določajo neko družbo - vključujoč umetnost, pa tudi vsakdanje življenje, vrednote, tradicije in prepričanja«.

Kultura vključuje navade in verovanja, načine življenja, miselne svetove, materialne in intelektualne dediščine neke skupine ali skupnosti. **Kulturna identiteta** pa pomeni lastnost posameznika ali skupine, ki se oblikuje v interakciji z vsemi omenjenimi kulturnimi vsebinami. Kulturna identiteta je vselej **relacijski** pojem (zavemo, prepoznamo in osmislimo jo v odnosu do nečesa, tudi v odnosu do drugega/druge identitete), je zgodovinsko **spremenljiv** (prenaša se prek generacij, a vsaka doda svoje vsebine) in je pridobljena/priučena lastnost. S kulturno identiteto se ne rodimo, rodimo se **naključno** v okolje, ki bo tekom našega življenja (so)določalo naše vrednote, ravnanja, miselne vzorce itn. To pomeni, da nimamo nikakršnega razloga, da bi se cenili višje od drugih, ki so bili prav tako naključno rojeni v svoje kulture, pomeni pa, da nosimo **odgovornost do kakovostnih kulturnih izražanj naše kulture** kot temelja našega **samospoštovanja** in spoštovanja do prihodnjih generacij.

Kulturna dediščina je seštevek preteklih in sedanjih dosežkov skupnosti v materialnem in duhovnem, snovnem in nesnovnem ustvarjalnem delovanju. Dediščina se prekriva s pojmom tradicije, ki v sociološkem smislu pomeni »niz praks, ki jih običajno vodijo odkrita ali nejasno uveljavljena pravila in rituali ali simbolna narava, ki s ponavljanjem poskušajo vpeljati določene vrednote in vedenjske norme, kar avtomatično napeljuje na kontinuiteto s preteklostjo«. Običajno se jo enači s skupnimi koreninami skupnosti v preteklosti in obravnava kot tisto antropološko posebnost, ki predstavlja znamenje specifičnosti glede na druge skupnosti (»mi« in »drugi«). Je nekakšno **kulturno gradivo skupnosti, ki služi oblikovanju nacionalne identitete, ponosa in samozavesti v smislu demokratične politične kulture**. Nasprotna plat so izključevanje drugih in drugačnih, biološki in kulturni rasizem, ksenofobni nacionalizem.

Pomembno: Kulturna identiteta in dediščina temeljita na poznavanju lastnega kulturnega okolja in prepoznavanju snovne in nesnovne dediščine kot vrednote osebnega in kolektivnega življenja. Obenem moramo razumeti, da sta oba pojma dinamični kategoriji, ki se spreminjata in sta pluralnih oblik tudi znotraj iste skupnosti. Drugo pomembno spoznanje je, da kulturna identiteta in dediščina vselej nastajata v interakciji z drugimi kulturnimi okolji in sta torej zmes lastnega in tujega razvoja.

Pomembno: Izobraževanje za demokratično in strpno dojemanje kulturne identitete in dediščine doseže cilje, če zajema štiri temeljne elemente razumevanja:

- ✓ kognitivno (poznavanje, vednost),

- ✓ etično (spoštljivo vrednotenje sebe in drugih),
- ✓ estetsko (raznolikost izrazov in form) ,
- ✓ filozofsko-idejno (temelji humanizma).

Kulturna raznolikost je pojem, ki se v dokumentih EU pojavlja v povezavi z notranjimi integracijskimi procesi in v mednarodnih odnosih s tretjimi državami, predvsem v kontekstu opuščanja preteklih predstav, ki sta jih prinesla kolonializem in imperializem 19. in 20. stoletja. Pomeni spoštovanje dejstva kulturne različnosti, izrazov samoopredeljevanja in ustvarjalnega delovanja tako glede na izhodišča tradicij kot glede na sodobne specifične konkretnega okolja. Povezani pojmi so **multikulturalizem**, **transkulturalizem** in **medkulturni dialog**.

Pojem **multikulturalizem** je stanje strpnega sobivanja več kultur na istem geografskem prostoru. Filozofsko temelji na ideji pripoznanja, to je upoštevanja in spoštovanja kulturnih razlik, ki opisujejo človeško družbo. Pripoznanje »označuje neke vrste razumevanja ljudi, kdo so, kaj so njihove temeljne določujoče karakteristike kot človeška bitja«. Ključno ob pripoznanju je sprejemanje, zavedanje in odpiranje k raznolikosti. Kulturna razlika tako ne bi smela biti orodje vrednostnih sodb in razvrščanja kultur na bolj in manj napredne, temveč osnova etični zavezanosti pripoznanju, da človeštvo tvorijo ljudje različnih okolij, tradicij, zgodovin in kulturnih dediščin, ter da je prav raznovrstnost tisto vezivo, ki harmonizira človeštvo kot celoto.

Multikulturna kompetenca pomeni imeti:

- sposobnost zavedanja, doživljanja in spoštovanja kulturne raznolikosti,
- spretnost upravljanja z vednostjo o drugih kulturah tako v lastnem zorenju kot v odnosih z okoljem,
- spretnost uporabe znanj o multikulturnih izrazih kot pomoč v reševanju problemov (*problem solving*) v delovnem in zasebnem okolju.

Transkulturalizem pomeni sočasno pripadnost dvema ali več kulturam, domovinom ali kulturnim skupnostim. Tipičen primer transkulturalizma so diaspore (npr. turška v Nemčiji, slovenska v ZDA), ki gojijo kulturno vez tako z matično kot novo domovino, to dvojno pripadanje pa se v nove generacije prenaša s pomočjo ohranjanja tradicije v novem okolju. Lahko pomeni tudi zahtevo po prepoznavanju skupnih lastnosti človeštva. Z drugimi besedami, ko govorimo o kulturnih razlikah, stremimo k iskanju univerzalnih in kulturno specifičnih izrazov človeštva.

Hibridne identitete/kulture nasprotno pomenijo mešanje različnih pripadnosti, brez izpostavljanja zgolj ene in dominantne identitete; zgled za hibridna kulturna okolja so »kozmpolitske« metropole, kot na primer London, Berlin ali New York.

Transkulturna kompetenca nam omogoča doživljanje hibridnosti in delovanje v kulturno hibridnih okoljih.

Medkulturni dialog je izraz specifične kulturne politike EU, ki se je najočitneje oblikovala v Evropskem letu medkulturnega dialoga 2008. Poudarek je na:

- razumevanju dejstva globalnega državljanstva,
- zavzemanju za človekove pravice, demokracijo, družbeno kohezijo,
- prizadevanju za na kulturni raznolikosti temelječo, vključujočo družbo.

Imeti **kompetenco za medkulturni dialog** pomeni:

- razumeti kulturo kot konstrukt v smislu, da gre za zgodovinsko spreminjanje, dodajanje, vrednotenje,
- razumeti to konstrukcijo v povezavi z lastnim lokalnim okoljem in univerzalnimi kriteriji človeštva,
- imeti spretnost vodenja, spodbujanja dialoga v večkulturnem okolju,
- imeti spretnost reševanja konfliktov v kulturno raznolikih situacij

III. Kulturna zavest in izražanje - opis kompetence

III.I Zakaj kultura?

Evropska komisija v kulturi prepoznava pomemben dejavnik v organiziranju osebnega in skupnega življenja ter sredstvo spopadanja z izzivi, ki jih prinaša sodobnost. Največji izzivi so:

- v *osebnem* življenju prekarni pogoji dela ter z njimi povezana stres in izgorelost,
- v *gospodarskem* življenju digitalizacija in robotizacija delovnih procesov,
- v *družbenem* življenju politična radikalizacija in kriza evropskih vrednot.

V Sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij ob sprejetju »Nove agende« je zapisano:

»Evropa se po hudi finančni krizi spopada z naraščajočimi socialnimi neenakostmi, raznolikimi populacijami, populizmom, radikalizacijo in terorističnimi grožnjami. Nove tehnologije in digitalna komunikacija preoblikujejo družbo s spreminjanjem življenjskih slogov, vzorcev porabe in razmerij moči v gospodarskih vrednostnih verigah. V teh spreminjajočih se razmerah je vloga kulture pomembnejša kot kdaj koli prej«.

- **Povezovalna vloga kulture:** »Kulturno udejstvovanje *zdrružuje ljudi*. Kultura je popolno sredstvo komunikacije, ki presega jezikovne ovire, krepi vlogo ljudi in olajša socialno kohezijo, *tudi med begunci, drugimi migranti in gostiteljskim prebivalstvom*«.
- **Preobrazbena moč:** kultura povečuje *samozaupanje*, zdravje in osebno srečo. »Kultura je preobrazbena *silna za oživitev skupnosti*. Kulturno udejstvovanje izboljšuje zdravje in dobro počutje.« Dostop do kulture je drugi najpomembnejši **dejavnik psihološkega dobrega** počutja, takoj za odsotnostjo bolezni.
- Kultura kot orodje **družbene kohezivnosti**: je dejavnik identitete in kohezije, razvoja in rasti, kar spodbuja *mirne odnose med posamezniki in skupnostmi*.

III.II Zakaj kulturna kompetenca?

Evropska komisija in države članice, tudi Slovenija, prepoznavajo vlogo izobraževanja in usposabljanja pri zagotavljanju zgoraj opisanih funkcij kulture. »Obstaja jasna povezava med ravnmi izobrazbe in

udeležbo v kulturi. V okviru revidiranega okvira ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje se bo proučilo *medsektorsko ukrepanje na področju kulturne zavesti in izražanja* – ene od osmih ključnih kompetenc, priznanih na evropski ravni. To pomeni, da bo kulturna ozaveščenost postajala vse pomembnejši dejavnik ne le v sferi kulturnega in umetniškega udejstvovanja, pač pa tudi v drugih okoljih gospodarskega, političnega in socialnega delovanja posameznika in skupnosti«.

a - Kaj je kompetenca?

Leta 2006 sta Evropski parlament in Svet Evropske unije v okviru temeljne pravice do vseživljenjskega izobraževanja oblikovala »Priporočila o kompetencah za vseživljenjsko učenje«. »Kompetence« in »sposobnosti«, je zapisano v izhodišču, ljudje potrebujemo, da bi »v luči prihodnje družbe in sveta dela ohranjali doseženi življenjski standard, nadgrajevali stopnjo zaposlenosti in pospeševali družbeno kohezivnost«. V besedilu je izpostavljenih **osem ključnih kompetenc**.⁵

Ključne kompetence (*key competences*) so tiste kompetence, »ki jih vsi posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, zaposljivost, socialno vključenost, uspešno življenje v mirnih družbah, trajnosten in zdrav način življenja ter aktivno državljanstvo. Razvijajo se v okviru vseživljenjskega učenja, od zgodnjega otroštva skozi celotno odraslo dobo, in sicer s formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem v vseh okoljih, med drugim v družini, šoli, na delovnem mestu, v soseski in drugih skupnostih«.

Pomembno: Ključna kompetenca temelji na zavedanju, da vsaka generacija potrebuje svoj nabor ključnih kompetenc za spopad z družbenimi izzivi svojega časa. Izobraževalni sistemi morajo zagotoviti, da vsako generacijo opremijo z znanji, spretnostmi in odnosi, ki podajajo smernice in prispevajo orodja za upravljanje z osebnimi, poklicnimi in družbenimi zahtevami njene sodobnosti. To je upoštevano tudi v novih Priporočilih, objavljenih 22. maja 2018, ki prinašajo posodobljen seznam in opis osmih ključnih kompetenc.⁶

- **Pismenost:** sposobnost prepoznati, razumeti, izraziti, ustvariti in razlagati koncepte, čustva, dejstva in mnenja v ustni in pisni obliki z uporabo vizualnega, zvočnega in digitalnega gradiva.
- **Večjezičnost:** kompetenca določa sposobnost ustrezne uporabe različnih jezikov za učinkovito sporazumevanje. Pozitiven odnos vključuje spoštovanje kulturne raznovrstnosti, zanimanje in

⁵http://publications.europa.eu/resource/cellar/89e165de-b214-4013-81c6-c8a12e52330b.0024.02/DOC_1;

⁶ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN).

radovednost za različne jezike ter medkulturno sporazumevanje. Prav tako vključuje spoštovanje jezikovnega profila vsakega posameznika, tudi spoštovanje maternega jezika pripadnikov manjšin in/ali oseb z migrantskim ozadjem ter spoštovanje uradnega jezika ali jezikov države kot skupnega okvira za interakcijo.

- **Matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca:** vključuje odnos kritične presoje in radovednosti, upoštevanje etičnih vprašanj ter spoštovanje varnosti in okoljske trajnosti, zlasti glede znanstvenega in tehnološkega napredka v odnosu do samega sebe, družine, skupnosti in globalnih vprašanj.
- **Digitalna kompetenca:** vključuje samozavestno, kritično in odgovorno uporabo digitalnih tehnologij ter interakcijo z njimi pri učenju, delu in družbenem udejstvovanju.
- **Osebnostna, družbena in učna kompetenca** je sposobnost razmisleka o sebi, učinkovitega upravljanja časa in informacij, konstruktivnega sodelovanja z drugimi, odpornosti ter upravljanja svojega učenja in kariere. Vključuje sposobnost soočati se z negotovostjo in kompleksnostjo, učiti se učenja, vzdrževati lastno fizično in čustveno dobro počutje, ohranjati fizično in duševno zdravje ter živeti zdravo, v prihodnost usmerjeno življenje, čutiti empatijo in obvladovati spore v kontekstu vključevanja in podpiranja.
- **Državljska kompetenca** je sposobnost ravnanja kot odgovoren državljan in polne udeležbe v državljskem in družbenem življenju na podlagi razumevanja družbenih, gospodarskih, pravnih ter političnih konceptov in struktur, razvoja dogodkov v svetu ter trajnostnega razvoja.
- **Podjetnostna kompetenca** pomeni zmožnost izkoriščanja priložnosti in uresničevanja zamisli ter pretvarjanja teh priložnosti in zamisli v vrednost za druge. Temelji na ustvarjalnosti, kritičnem mišljenju in reševanju problemov, iniciativnosti in vztrajnosti ter sposobnosti za sodelovanje pri načrtovanju in vodenju projektov s kulturno, družbeno ali finančno vrednostjo.
- **Kulturna zavest in izražanje:** vključuje razumevanje in spoštovanje načinov ustvarjalnega izražanja ter sporočanja zamisli in pomena v različnih kulturah ter z različnimi vrstami umetniških in drugih kulturnih oblik. Vključuje zavzetost za razumevanje, razvoj in izražanje lastnih zamisli ter občutka mesta ali vloge v družbi na različne načine in v različnih okoliščinah.

Kompetence so v besedilu pojmovane kot pogoj posameznikove polne udeležbe v družbenem življenju in mobilnosti na trgu dela. Skladno z Evropskim stebrom socialnih pravic naj bi zagotavljale pogoje za napredovanje v poklicnem življenju, prispevale k razcvetu socialne pravičnosti, spodbujale k aktivnemu državljanstvu, in, nenazadnje, omogočale »izkušnjo evropske identitete v vsej njeni raznolikosti.«

Nadalje naj bi bile v času vsesplošnega pospeševanja življenja kompetence pomemben dejavnik ohranjanja socialne kohezivnosti in družbenega vključevanja.⁷

Imeti kompetenco pomeni osvojiti kombinacijo **znanj, spretnosti in odnosov**, pri čemer se upošteva naslednje opise:

- **znanje** sestavljajo dejstva in podatki, koncepti, zamisli in teorije, ki so že uveljavljeni in podpirajo razumevanje določenega področja ali teme,
- **spretnosti** so sposobnost in zmožnost izvajanja postopkov ter uporabe obstoječega znanja za doseganje rezultatov,
- **odnosi** opisujejo pripravljenost in miselnost posameznika za delovanje ali odzivanje na zamisli, osebe ali okoliščine.

Pomembno: Opisana kompetenca je lahko tudi orodje, ki nam pomaga ovrednotiti rezultate učenja. Je nova paradigma v izobraževanju, ki odstopa od starih pristopov »ocenjevanja«. Namesto tega presoja dejansko pridobljena znanja, spretnosti in odnose. Da bi ocenili, kako kompetentna je oseba, potrebujemo vpogled, v kolikšni meri je sposobna rešiti nalogo/problem.

17

b - Kaj je kulturna kompetenca? (KC#8)

Priporočila navajajo:

»Kompetenca kulturne zavesti in izražanja vključuje razumevanje in spoštovanje načinov ustvarjalnega izražanja ter sporočanja zamisli in pomena v različnih kulturah ter z različnimi vrstami umetniških in drugih kulturnih oblik. Vključuje zavzetost za razumevanje, razvoj in izražanje lastnih zamisli ter občutka mesta ali vloge v družbi na različne načine in v različnih okoliščinah.«

Znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to kompetenco, vključujejo:

⁷ Da bi kompetence lahko opravljale demokratično, družbeno in osebnostno razvojno vlogo, je pomembno, da posameznik in posameznica svoje kompetence poznata, pa tudi, da sta pripravljena na njihovo nenehno nadgradnjo. V novih priporočilih (22. 5. 2018) pridobivanje kompetenc zato ni več omejeno zgolj na zrela obdobja vseživljenjskega učenja, pač pa se to učenje razteza od »zibelke dalje«. Z drugimi besedami, kompetence so vseživljenjski projekt osebne in kolektivne kognitivne, čustvene in izrazne bogatenja. V primerjavi s predhodnimi modeli izobraževanja so usmerjene k cilju doseči bolj »enake in demokratične družbe« ter so odgovor na potrebo po trajnostni in vključujoči rasti, družbeni kohezivnosti in razvoju demokratične kulture.

Znanje: »poznavanje lokalnih, nacionalnih, regionalnih, evropskih in svetovnih kultur ter načinov izražanja, vključno z njihovimi jeziki, dediščino in tradicijami, in kulturnih proizvodov ter razumevanje morebitnega medsebojnega vpliva teh načinov izražanja in zamisli posameznika. Vključuje razumevanje različnih načinov sporočanja zamisli med ustvarjalcem, udeležencem in občinstvom v pisnih, tiskanih in digitalnih besedilih, gledališču, filmu, plesu, igratih, umetnosti in oblikovanju, glasbi, običajih in arhitekturi ter hibridnih oblikah. Zahteva razumevanje lastne razvijajoče se identitete in kulturne dediščine v svetu kulturne raznolikosti ter tega, kako lahko umetnost in druge kulturne oblike izražajo pogled na svet in ga oblikujejo.«

Spretnosti vključujejo »sposobnost izražanja in razlage figurativnih in abstraktnih zamisli, izkušenj in čustev z empatijo, in sicer v vrsti umetnosti in drugih kulturnih oblikah. Spretnosti vključujejo tudi sposobnost prepoznati in izkoristiti priložnosti za osebno, družbeno in poslovno vrednost skozi umetnost in druge kulturne oblike ter sposobnost sodelovanja v ustvarjalnem procesu, tako posamično kot skupaj«.

Odnos: »Pomembno je biti odprt za raznolikost kulturnega izražanja in to raznolikost spoštovati ter imeti etičen in odgovoren pristop k intelektualni in kulturni lastnini. Pozitiven odnos vključuje tudi zanimanje za svet, odprtost za nove možnosti in pripravljenost za sodelovanje v kulturnih izkušnjah.«

Kulturno kompetentna oseba je potemtakem oseba, pri kateri se izražajo vse tri dimenzije kompetence:

- Je zavzeta za **poznavanje** lastne in drugih kultur in si prizadeva k dopolnjevanju znanja prek poglobljenega stika z umetnostjo, dediščino in odkrivanja raznolikosti. Lahko bi rekli, da se kulturna kompetenca na tej ravni meri s pripravljenostjo **gojiti, nadgrajevati in širiti kulturno zavest o sebi in drugih.**
- Nadalje mora kulturno kompetentna oseba imeti **sposobnosti uporabiti svoja znanja** v vsakdanjih osebnih in delovnih stikih. Enako pomembno je, da je sposobna **sodelovati v ustvarjalnih vidikih kulturnega življenja**, bodisi kot del občinstva ali kot ustvarjalec_ka.
- Naposled, kulturno kompetentna oseba ima jasno izražen vrednostni sistem, ki temelji na **odnosu spoštovanja različnosti** kulturnih izražanj, **pripoznavanju raznolikosti identitet** ter **stremljenju k poglobljanju kulturnih stikov** onkraj poznane in domačega.

Kulturno kompetentna oseba naj bi izkazovala svojo kulturno sposobnost na vseh treh ravneh enakovredno, pri čemer nobena od treh ravni ne more v celoti prikriti pomanjkljivosti na drugih dveh področjih.

c - Nekaj dodatnih pojmov in opisov

- **Kulturna kompetenca** vključuje zavedanje (o lastni kulturni identiteti, pripadanju kulturni skupnosti na lokalni, nacionalni, evropski ravni), torej **kognitivno** dimenzijo, in izražanje, to je **ustvarjalno** dimenzijo.
- **Kulturna zavest**: pomeni razumeti, kakšen pomen imata kultura in umetnost za osebni in družbeni razvoj.
- **Kulturni izraz**: sposobnost komuniciranja (posredovanja) občutij in idej prek medijev umetnosti (glasba, književnost, vizualna kultura, uprizoritvene umetnosti) in ustvarjanja. Pojmi ideje, izkustva in čustva so izpeljani iz evropske filozofske tradicije.
- **Kulturno izobraževanje** za to kompetenco vključuje produkcijo in recepcijo.
- **Kulturno znanje**: poznavanje kulturne dediščine, ključnih del umetnosti (pretekle in sodobne), dejstva raznolikosti.
- **Kulturna spretnost**: vrednotenje umetniških del in samo-izražanja kot orodij osebnega in poklicnega zorenja (nemško *Bildung*); sposobnost prepoznavanja in izražanja lastnih kreativnih in izraznih gledišč kot tudi pripoznavanje kreativnih stališč in izrazov drugih; prenos teh sposobnosti na druga področja izobraževanja in osebnostnega/kolektivnega formiranja; večšine kot »kapital« ekonomske rasti in inovativnosti.
- **Kulturni odnos**: sposobnost izražanja idej, čustev in stališč s sočutjem in strpnostjo do drugih; medkulturni stiki in odnos odprtosti do različnosti; etično in odgovorno pristopanje k intelektualnim in kulturnim dediščinam, radovednost, iskanje novih priložnosti.

Opomba za svetovalca oz. ocenjevalca vprašalnika: Pri kulturni kompetenci se na področju spretnosti dodatno upošteva ustvarjalnost, medijsko pismenost, sposobnost transverzalnega učenja, kreativno podjetništvo in delovanje v kreativnih industrijah. Teh elementov vprašalnik ne vrednoti, lahko pa so v oporo pri oblikovanju povratne informacije v pogovoru s svetovancem. Zaradi posebne teže, ki jo ima v povezavi s kulturno kompetenco pojem ustvarjalnosti, so v nadaljevanju predstavljeni kratki poudarki.

Ustvarjalnost (angl. *creativity*) je v današnjem svetu pripoznana kot pomembna osebna spretnost. Nastajajo pobude, da bi se vzgojo ustvarjalnosti intenzivneje vključevalo v šolski sistem kot del učnih vsebin že od najzgodnejšega obdobja ter da bi te vsebine postale tudi sestavni del vseživljenjskega učenja. Mnoge države že spreminjajo ali prilagajajo svoje učne načrte, ki bi vključevale tudi te vsebine. Temeljno sporočilo teh pobud je, da ustvarjalnost posamezniku omogoča večjo prilagodljivost in sposobnost soočanja s problemi v poklicnem in osebnem razvoju. S tem se ustvarjajo pogoji za splošnejšo družbeno stabilnost, humanost v odnosih in ravnanjih ter medčloveško in medkulturno sodelovanje.

Osrednjo vlogo pri tem ima umetnostna vzgoja, ki ustvarjalnost spodbuja s pomočjo srečevanja z estetiko in različnimi načini umetniškega izraza. Spoznavanje z umetniškimi deli, slogi, žanri in tradicijami pri posamezniku krepi sposobnost samo-izražanja in kritično presojo kulturne podobe njegovega okolja. Na ta način se ustvarjajo pogoji za naše aktivno in tvorno prispevanje k razvoju lastne družbe ter h kakovosti življenja nasploh.

Z umetnostno vzgojo, ki je tesno povezana u ustvarjalnostjo, države pridobivajo generacije, ki bodo sposobne odgovornega, inovativnega in spoštljivega upravljanja s kulturno dediščino. V umetnosti izobražene generacije lahko k razvoju družbe prispevajo na bolj celosten in kritičen način; znajo razvijati nove iniciative in podjetniške prakse; ter v tem smislu doprinašajo tako k socio-ekonomskemu razvoju kot razvoju kulturne identitete naroda.

Ustvarjalnost v najširšem pomenu pomeni:

- ✓ odprtost za nove izzive,
- ✓ inovativno reševanje problemov,
- ✓ kritičnost,
- ✓ preizpraševanje utečenih »resnic« in pristopov,
- ✓ sodelovanje z ljudmi iz različnih okolij in z raznolikimi znanji.

V povezavi s kompetenco kulturna zavest in izražanje pa ustvarjalnost vključuje:

- ✓ razvijanje občutka za umetnost in različne umetniške izraze,
- ✓ preizkušanje novih načinov lastnega ustvarjalnega izražanja s pomočjo kulture (npr. delavnice kreativnih dejavnosti, udeležba v projektih za spodbujanje kulturnega povezovanja v lokalnem okolju; učenje novih spretnosti domače (ljudske) obrti, tehnik za celostno telesno in duhovno zdravje, oblikovanje in design, IKT in računalniška pismenost),

- ✓ spoznavanje z novimi kulturnimi izrazi, npr. na družbenih omrežjih; drama in dramski žanri, kakovostne TV serije, obisk festivalov z inovativnimi vsebinami,
- ✓ usmerjanje na razvoj uživanja v umetnosti,
- ✓ užitek v srečevanju z vsem lepim.

Ustvarjalnost tvori pet elementov:⁸

- ✓ Radovednost: pomeni iskanje novih izzivov, raziskovalnih ciljev, preizpraševanje utečenega.
- ✓ Vztrajnost: pomeni ne odnehati, ko naletimo na težavo, pa tudi sprejemati dejstvo, da so težave in negotovosti sestavni del življenja in poklicnega razvoja.
- ✓ Domišljijaskost: pomeni sposobnost preigravanja različnih scenarijev, pri čemer so v oporo tako razumska presoja kot inspiracija in intuicija.
- ✓ Sodelovanje: pomeni črpati moč iz interakcij z drugimi, pri čemer se ustvarjalni človek zaveda in prepoznava, kaj je njegov lastni prispevek in kaj prispevek drugih.
- ✓ Discipliniranost: je nasprotje domišljijanskega dela; zahteva preverjanje, preizkušanje, testiranje in izboljšave produkta, ki nastane kot rezultat kreativnega dela.

Povzetek:

Cilji kompetence »kulturna zavest in izražanje«:

- ✓ spoštovanje raznolikosti,
- ✓ sposobnost uživanja v umetnosti,
- ✓ odprtost do drugih,
- ✓ izražanje jaza,
- ✓ gojenje estetskega izraza,
- ✓ ohranjanje dediščine.

⁸ UNESCO pet dispozicij ustvarjalnega uma natančneje opiše takole:

1. raziskovanje: I. radovednost, II. raziskovanje izven okvirov (*out of the box thinking*), III. dvom v uveljavljene predpostavke;
2. vztrajnost: I. vztrajati pri težavi, II. upati si biti drugačen v razmišljanju, III. prenašati negotovost;
3. domišljijaskost: I. preigravanje različnih možnosti, II. povezovanje, III. intuitivno odločanje;
4. sodelovanje: I. biti pripravljen deliti z drugimi, II. dajanje in sprejemanje povratnih informacij, III. kolegialno sodelovanje;
5. discipliniranost: I. razviti tehnike samokontrole, II. kritična refleksija, III. poskušanje in izboljšave.

Orodja za dosego ciljev:

- ✓ znanje,
- ✓ spretnost,
- ✓ odnos.

Vsebina - pot do doseganja ciljev:

- ✓ mediji,
- ✓ umetniške forme,
- ✓ estetske kategorije,
- ✓ dediščina,
- ✓ popularna kultura,
- ✓ ideje/izkustva/čustva.

Razvijanje kompetence kulturna zavest in izražanje poteka v okviru vseživljenjskega učenja, ki vključuje področja formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja. Ko gre za pridobivanje znanj s področja kulture in umetnosti, je pomembno upoštevati:

- ✓ da kompetenco pridobivamo vse življenje in na različnih področjih,
- ✓ da se uporablja holistični pristop, to je, da učenje vključuje kognitivni, emotivni, družbeni, estetski in moralni vidik,
- ✓ da vseživljenjsko učenje stremi k odkrivanju mladih talentov in spodbujanju »skritih ustvarjalnih talentov« pri odraslih,
- ✓ da izobraževanje in učenje potekata medsektorsko (v šolskih ustanovah, centrih in klubih, v družini in na spletu ...),
- ✓ da izobraževanje vključuje pridobivanje kompetence prek učenja o kulturi (o ustvarjanju, identiteti dediščini, različnih občinstvih) ali prek kulture (na primer metode kreativnega učenja s pomočjo filma ali drugih umetnosti),
- ✓ da pridobivanje novih znanj v povezavi s to kompetenco povečuje zaposljivost, ko gre za konkretne kulturne sposobnosti (na primer za delo v kreativnih industrijah), za splošno zaposljivost v okoljih, naklonjenih ustvarjalnosti in za splošni prispevek k inovativni družbi 21. stoletja.

IV. Izhodišča za vrednotenje kompetence - smernice za svetovalce

Vprašalnik je namenjen preverjanju kulturne kompetentnosti svetovancev. Kulturna kompetenca se pri posamezniku lahko izraža:

- ✓ aktivno (v smislu ozaveščene, informirane, angažirane države, zagovarjanja stališč),
- ✓ pasivno (v smislu vsakdanjega delovanja, a neozaveščenega presojanja sebe in drugih itn.).

Pomembno: Aktivno izražanje kulturne kompetence še ne pomeni, da gre za dejansko kulturno kompetentno osebo. Na primer, svetovanec lahko trdi, da visoko ceni evropske vrednote, kulturo, identiteto, spoštuje evropsko dediščino in ideje kulturne raznolikosti, kar pa ne pomeni, da bo tako ravnal tudi v praksi. Zato se kulturna kompetenca presoja na ravni:

- ✓ dejanske *informiranosti* (o kulturi, kulturnih vrednotah, dediščinah itn.),
- ✓ *odnosa* do kulture kot vrednote (afirmativnega, ravnodušnega, negativnega),
- ✓ *pripravljenosti* za nadgradnjo lastne ozaveščenosti in spreminjanje odnosa, če je ta v nasprotju z načeli kulturne ozaveščenosti.

Primer a.

Svetovanec na vprašanja od 1 do 10 odgovori srednje ali celo nezadovoljivo, na vprašanja od 10 do 30 pa z visoko stopnjo pripravljenosti za do-izobraževanje in prevrednotenje lastnih stališč. Odgovori kažejo, da v vsakdanjem življenju ravna strpno in spoštljivo do sebe in drugih. V tem primeru je njegova kulturna kompetenca izražena bolje kot pri osebi z visoko oceno, ko gre za vrednotenje znanja o kulturi, a nizko odzivnostjo, ko gre za razumevanje dejstva raznolikosti kulturnih izrazov in identitet.

Dejanska informiranost je pogojena z vrsto dejavnikov, na katere posameznik nima nujno neposrednega vpliva, npr. predhodni kulturni in socialni kapital (izobrazba, socialno okolje, družinske biografije, življenjski poteki in krize itn.). Evropska komisija izpostavlja dejstvo neenakosti v dostopanju do kulture in kulturnih produktov, ki je rezultat socialno-finančnih ovir, demografskih dejavnikov (npr. digitalna pismenost), geografskih dejavnikov (življenje v kulturnih prestolnicah nasproti življenju v oddaljenih in nedostopnih krajih). Kulturna informiranost je izraz želje (ta pa izraz predhodno pridobljenih intelektualnih in duhovnih kompetenc in veščin) in dejanske zmožnosti kulturnega udejstvovanja. Sama po sebi ne more biti osnova presoje o dejanski kulturni kompetentnosti vprašanega.

Enako velja za prepoznavanje kulture kot vrednote.

Primer b.

Oseba zatrjuje, da visoko ceni kulturno-umetniško produkcijo, da je ponosen_a na nacionalno kulturno dediščino itn., in hkrati presoja, da so takoimenovani »mehki poklici« umetnikov za manj ambiciozne, tiste, ki si želijo podpore države ipd. V tem primeru imamo opraviti s trkom dveh stereotipov: stereotipa, da je »kulturno ceniti kulturo« in stereotipa, da so »umetniki družbi manj potrebni kot drugi, praktični poklici«. V takem primeru si svetovalec pomaga s tretjim sklopom vprašanj, ki presojajo pripravljenost svetovanca za vseživljenjsko učenje – in torej tudi morebitno informirano spreminjanje stališč.

Primer c.

Kulturno kompetenco se lahko pridobi tudi šele v novem delovnem okolju. Delodajalec (v dejavnosti, ki temelji na medkulturnih stikih, v kulturnem turizmu ali kulturni diplomaciji) bo imel bolj tvornega sodelavca v človeku, ki je pripravljen na ozaveščanje in učenje o raznolikosti kulturnega izražanja kot v osebi, ki bo zase trdila, da je kulturno ozaveščena in ne bo pristajala na možnosti novih spoznanj.

Pomembno: Glede na zgoraj opisane zagate svetovalec ne ocenjuje dejanske kulturne kompetentnosti svetovanca, pač pa na podlagi numeričnih rezultatov poda oceno o pripravljenosti vprašanega, da sprejme kulturno kompetenco kot del osebnega in družbenega razvoja, da mu ta predstavlja temelj osebnega in kolektivnega sožitja z drugimi ter da razume, da s svojim aktivnim ali pasivnim izražanjem »kulturnosti« aktivno in soodgovorno oblikuje svoje zasebno, delovno in skupnostno okolje. Z drugimi besedami, ocenjuje se odprtost, tolerantnost in pripravljenost za vseživljenjsko učenje o kulturni raznolikosti izrazov osebnih in kolektivnih identitet ter zavzetost, da z lastnim učenjem svetovaneč prispeva k družbenemu opolnomočenju sebe in drugih.

*Ko svetovalec sledi izražanju kompetence, prepozna, kako je ta lahko že tudi orodje ozaveščanja: od tod pomen tega, da je svetovalec sam informiran o temeljih ciljih in zagatah kulturnih strategij, kot jih podajta Evropska komisija in kritična akademska javnost, da pozna odprte dileme (npr. socialna in kulturna izključenost) ter razume, da je **kulturna kompetenca proces, njeno pridobivanje pa rezultat vseživljenjskega učenja.***

Sklep: Naloga ocenjevalca izpolnjenega vprašalnika je kompleksna, sestavljena iz analize ocen po treh sklopih in posamičnih ocen. Za suvereno in informirano presojo je zato nujno, da se svetovalec seznaní z uvodno vsebino v tem priročniku in dobro osvoji ključne poudarke – v tem primeru bo znal korektno pojasnjevati vprašanja, če bo to potrebno, ne da bi sugeriral »prave« odgovore.

Glede na zahtevnost naloge je priporočeno, da se svetovalec pred izvajanjem vprašalnika vključi v strokovno vodeno izobraževanje za kulturno kompetenco.

V. Vprašalnik za vrednotenje kompetence kulturna zavest in izražanje z navodili za svetovalce

V.I Navodila svetovalcu za izpolnjevanje

Na vprašalnik udeleženec_ka odgovarjata samostojno in brez časovne omejitve. Svetovalec pred začetkom izpolnjevanja:

- pojasni, da je vprašalnik namenjen ugotavljanju kulturne kompetentnosti (KC#8),
- da ima ta kompetenca tri poglavja: znanje, spretnosti, odnos,
- da se pri vsakem poglavju ocenjuje teme:
 - kulturna zavest (KZ; poznavanje lastne in drugih kultur in dediščin),
 - kulturna raznolikost (KR; prepoznavanje družbene vrednosti medkulturnega stika),
 - kulturne vrednote in izražanje (KI; naklonjenost kulturnim aktivnostim in samo-razvoju prek duhovno-kulturne ustvarjalnosti).

Svetovalec nadalje pojasni, da so odgovori vrednoteni:

- s kriteriji drži zame (2 točki), delno drži zame (1 točka), ne drži zame (0 točk),
- da ocena drži zame (2 točki) pomeni visoko kompetentnost in ozaveščenost,
- da ocena delno drži zame (1 točka) pomeni srednje dobro kompetentnost z željo po nadgradnji kompetentnosti/brez želje po nadgradnji kompetentnosti,
- da ocena ne drži zame (0 točk) pomeni bodisi pomanjkljivo kompetentnost z izkazano pripravljenostjo za izobraževanje bodisi pomanjkljivo kompetentnost in nezainteresiranost,
- da je končna ocena sestavljena iz doseženih numeričnih rezultatov in opisne ocene,
- da je opisna ocena podana na podlagi pogovora s svetovancem,
- da se z vprašalnikom ugotavlja z odgovori izkazana (in ne dejanska) kompetentnost ter da imajo pri tem posamezna poglavja enako težo; dodatno kompetentnost se lahko izkaže v pogovoru,
- da se pri vrednotenju odgovorov ceni odkritost in poštenost, zanemarja dajanje »dobrega« vtisa ter da je vprašalnik orodje nadaljnjega načrtovanja izobraževanja, ne pa orodje vrednotenja svetovanca.

V.II VPRAŠALNIK ZA VREDNOTENJE KOMPETENCE KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE

V.II a VARIANTA ZA SVETOVALCE

Pozdravljeni!

Pred vami je vprašalnik, ki je osnova za raziskovanje vaše kulturne zavesti in izražanja.

Vprašalnik zajema 30 trditvev, ki opisujejo kompetenco kulturna zavest in izražanje. Prosimo, natančno preberite vsako izmed njih in ocenite, v kolikšni meri velja za vas. Izbirate lahko med tremi možnostmi:

ne drži zame – 0 točk, delno drži zame – 1 točka, drži zame – 2 točki.

Pri vsaki trditvi označite eno od teh treh možnosti. Bodite pozorni, da ne izpustite nobene trditve, sicer izidi ne bodo uporabni.

Če česar koli ne razumete dobro, vprašajte za pojasnilo svetovalca, preden se odločite za odgovor.

Vprašalnik ne išče pravih odgovorov, vsaka vaša izbira je ustrezna. Da bodo izidi za vas uporabni, odgovarjajte iskreno. Vzemite si toliko časa, kot ga potrebujete.

Ko boste končali, se boste o rezultatih pogovorili s svetovalcem, ki bo nato izdelal pisno mnenje o tem, kako razvita je vaša kompetenca kulturna zavest in izražanje v tem trenutku. Mnenje boste prejeli samo vi osebno. V prihodnje ga boste lahko po lastni presoji uporabili na svoji življenjski poti.

Želimo vam zanimivo in prijetno izkušnjo pri poglobljanju v tematiko kulturne kompetence!

27

Opomba za svetovalce

Oznake pri trditvah označujejo tri teme:

KZ – kulturna zavest,

KR – kulturna raznolikost,

KI – kulturne vrednote in izražanje.

A. Kulturno znanje

Trditve	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
1. Verjamem, da je kultura pomembna za razvoj človeka in družbe. (KZ)	0	1	2
2. Znam naštetati nekaj umetniških del ali imen umetnikov. (KZ)	0	1	2
3. Razločujem med klasično in sodobno umetnostjo. (KZ)	0	1	2
4. Redno spremljam kulturo (npr. obiskujem prireditve, sledim kulturnim temam v časopisih ali na televiziji ali na spletu ...). (KZ)	0	1	2
5. Znal_a bi razložiti izraze multikulturalnost in medkulturni dialog. (KR)	0	1	2
6. Znam naštetati nekaj evropskih držav in mest, ki veljajo za multikulturalna. (KR)	0	1	2
7. Poznam primer/-e multikulturalnosti v Sloveniji. (KR)	0	1	2
8. Če umetniki s svojimi deli izražajo stališča do določene teme, ki so drugačna od mojih, me to ne moti. (KI)	0	1	2
9. Prepoznam, kadar gre za kulturne predsodke do drugih/drugačnih. (KI)	0	1	2
10. Verjamem, da so kulturni ustvarjalci in umetniki pomembni za družbo. (KI)	0	1	2

B. Kulturna spretnost

Trditve	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
1. Rad_a posežem po knjigi, si ogledam kakšno predstavo, spremljam glasbo, film ipd. na spletu ter se tako kaj naučim o sebi in drugih. (KZ)	0	1	2
2. Verjamem, da mi spremljanje kulture koristi v vsakdanjem življenju. (KZ)	0	1	2
3. Znam presoditi, kdaj je nekdo zapostavljen zaradi svojega porekla ali izgleda. (KZ)	0	1	2
4. Znam se vključiti v druga kulturna okolja. (KR)	0	1	2
5. Kadar je nekdo v mojem okolju nestrpen do drugih kultur, to prepoznam. (KR)	0	1	2
6. Če mi je pri tuji kulturi kaj všeč, to vnesem v svoje življenje. (KR)	0	1	2
7. Rad_a se preizkusim v novih ustvarjalnih spretnostih, npr. v delavnicah, s pomočjo priročnikov, spleta (KI)	0	1	2
8. Vem, da je spoznavanje kulture skozi vse življenje lahko moja prednost. (KI)	0	1	2
9. Brez zadržkov se družim z ljudmi drugih kultur. (KI)	0	1	2
10. Moti me, če nekdo sovražno govori o ljudeh iz drugih kulturnih okolij. (KI)	0	1	2

C. Kulturni odnos in izražanje

Trditve	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
1. Želim si ohraniti oz. izboljšati svojo kulturno aktivnost. (KZ)	0	1	2
2. Želim, da je kultura prepoznana kot vrednota moje skupnosti. (KZ)	0	1	2
3. Prepoznam, kadar kdo uporablja kulturne, etnične, rasne ali druge stereotipe (npr. v šalah). (KZ)	0	1	2
4. Verjamem, da kultura in umetnost prispevata k spoštovanju soljudi, ne glede na to, iz katere kulture prihajajo.	0	1	2
5. Verjamem, da so vse kulture sveta enako vredne. (KR)	0	1	2
6. Zagovarjam spoštljiv odnos do manjšin. (KR)	0	1	2
7. Verjamem, da so migracije lahko priložnost za obogatitev slovenske in evropske kulturne identitete. (KR)	0	1	2
8. Uživam v aktivnostih, ki vključujejo domišljijo in/ali čut za lepo. (KI)	0	1	2
9. Všeč so mi ustvarjalni ljudje. (KI)	0	1	2
10. Želim si, da bi imela ustvarjalnost večji pomen na vseh ravneh izobraževanja. (KI)	0	1	2

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujemo in vam želimo mnogo pozitivnih kulturnih izkušenj!

V.II b VARIANTA ZA SVETOVANCE

Pozdravljeni!

Pred vami je vprašalnik, ki je osnova za raziskovanje vaše kulturne zavesti in izražanja.

Vprašalnik zajema 30 trditev, ki opisujejo kompetenco kulturna zavest in izražanje. Prosimo, natančno preberite vsako izmed njih in ocenite, v kolikšni meri velja za vas. Izbirate lahko med tremi možnostmi:

ne drži zame – 0 točk, delno drži zame – 1 točka, drži zame – 2 točki.

Pri vsaki trditvi označite eno od teh treh možnosti. Bodite pozorni, da ne izpustite nobene trditve, sicer izidi ne bodo uporabni.

Če česar koli ne razumete dobro, vprašajte za pojasnilo svetovalca, preden se odločite za odgovor.

Vprašalnik ne išče pravih odgovorov, vsaka vaša izbira je ustrezna. Da bodo izidi za vas uporabni, odgovarjajte iskreno. Vzemite si toliko časa, kot ga potrebujete.

Ko boste končali, se boste o rezultatih pogovorili s svetovalcem, ki bo nato izdelal pisno mnenje o tem, kako razvita je vaša kompetenca kulturna zavest in izražanje v tem trenutku. Mnenje boste prejeli samo vi osebno. V prihodnje ga boste lahko po lastni presoji uporabili na svoji življenjski poti.

Želimo vam zanimivo in prijetno izkušnjo pri poglobljanju v tematiko kulturne kompetence!

B. Kulturno znanje

Trditve			
1. Verjamem, da je kultura pomembna za razvoj človeka in družbe.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
2. Znam naštetati nekaj umetniških del ali imen umetnikov.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
3. Razločujem med klasično in sodobno umetnostjo.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
4. Redno spremljam kulturo (npr. obiskujem prireditve, sledim kulturnim temam v časopisih ali na televiziji ali na spletu ...).	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
5. Znal_a bi razložiti izraze multikulturalnost in medkulturni dialog.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
6. Znam naštetati nekaj evropskih držav in mest, ki veljajo za multikulturalna.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
7. Poznam primer/-e multikulturalnosti v Sloveniji.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
8. Če umetniki s svojimi deli izražajo stališča do določene teme, ki so drugačna od mojih, me to ne moti.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
9. Prepoznam, kadar gre za kulturne predsodke do drugih/drugačnih.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
10. Verjamem, da so kulturni ustvarjalci in umetniki pomembni za družbo.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame

B. Kulturna spretnost

Trditve			
11. Rad_a posežem po knjigi, si ogledam kakšno predstavo, spremljam glasbo, film ipd. na spletu ter se tako kaj naučim o sebi in drugih.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
12. Verjamem, da mi spremljanje kulture koristi v vsakdanjem življenju.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
13. Znam presoditi, kdaj je nekdo zapostavljen zaradi svojega porekla ali izgleda.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
14. Znam se vključiti v druga kulturna okolja.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
15. Kadar je nekdo v mojem okolju nestrpen do drugih kultur, to prepoznam.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
16. Če mi je pri tuji kulturi kaj všeč, to vnesem v svoje življenje.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
17. Rad_a se preizkusim v novih ustvarjalnih spretnostih, npr. v delavnicah, s pomočjo priročnikov, spleta	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
18. Vem, da je spoznavanje kulture skozi vse življenje lahko moja prednost.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
19. Brez zadržkov se družim z ljudmi drugih kultur.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
20. Moti me, če nekdo sovražno govori o ljudeh iz drugih kulturnih okolij.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame

C. Kulturni odnos in izražanje

Trditve			
21. Želim si ohraniti oz. izboljšati svojo kulturno aktivnost.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
22. Želim, da je kultura prepoznana kot vrednota moje skupnosti.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
23. Prepoznam, kadar kdo uporablja kulturne, etnične, rasne ali druge stereotipe (npr. v šalah).	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
24. Verjamem, da kultura in umetnost prispevata k spoštovanju soljudi, ne glede na to, iz katere kulture prihajajo.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
25. Verjamem, da so vse kulture sveta enako vredne.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
26. Zagovarjam spoštljiv odnos do manjšin.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
27. Verjamem, da so migracije lahko priložnost za obogatitev slovenske in evropske kulturne identitete.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
28. Uživam v aktivnostih, ki vključujejo domišljijo in/ali čut za lepo.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
29. Všeč so mi ustvarjalni ljudje.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame
30. Želim si, da bi imela ustvarjalnost večji pomen na vseh ravneh izobraževanja.	ne drži zame	delno drži zame	drži zame

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujemo in vam želimo mnogo pozitivnih kulturnih izkušenj!

V.III Navodila svetovalcu za vrednotenje

Po izpolnjevanju si svetovalac in svetovanec skupaj ogledata rezultate. Določita močne in šibke plati izkazane kulturne kompetence. Predvidita delovna in osebna področja življenja, kjer bi svetovanec potreboval dodatno izobraževanje/ozaveščanje in v katerih sferah družbenega/osebnega življenja je njegov in njen prispevek že močan in pomemben za skupnost.

Pri vrednotenju je pomembno, da svetovalac vseskozi ohranja vključujoč pristop in da se zaveda možnosti, da bi se lahko svetovanec iz ranljive skupine zaradi vrednotenja te kompetence že vnaprej počutil nelagodno. Svetovalac naj upošteva, da je besedni zaklad tesno povezan s socialno-kulturnim kontekstom vsakega posameznika, in da bi lahko zato z rabo zahtevnejše terminologije pri vrednotenju nehote diskriminirali osebe, ki izhajajo iz socialno-kulturno šibkih okolij. Izogiba naj se temu, da bi pri vrednotenju povzročil odpor ali slabe občutke pri manj izobraženih ali manj razgledanih posameznikih, kar pa je prav nasprotno od tega, k čemur težimo z vrednotenjem kompetence kulturna zavest in izražanje.

Smernice za zaključno mnenje

	Področje I: znanje	Področje II: spretnosti	Področje III: odnos	Skupno število točk
Visoko izražena kulturna kompetentnost	Svetovanec pozna kulturno zgodovino, dediščino, ima dinamično razumevanje kulturne identitete; spoštuje in goji kulturno raznolikost; pozna pojme in pomene multikulturalizma, kulturnega stika/dialoga;	Svetovanec ustvarjalno in samoiniciativno vključuje kulturno-umetniške forme svojega okolja in okolja drugih kultur v svoje delo in življenje; multikulturni stiki mu predstavljajo priložnost in izziv.	Svetovanec ima kritičen odnos do umetnosti in kulturnih izrazov, razume in vrednoti raznolikost kulturnih praks in tradicij, do neznanih kulturnih izrazov je spoštljiv in izkazuje željo po	42-60 točk

	mešanja kulturnih izrazov (hibridizacija).		razširjanju obzorja.	
Srednje izražena kulturna kompetentnost	Svetovanec delno pozna lastno kulturno zgodovino in umetnost, razume izraze kot so medkulturni dialog, multikulturnost, a je manj razgledan, ko gre za prepoznavanje pomena kulturne raznolikosti ali upiranja predsodkom.	Svetovanec se s kulturo in umetnostjo srečuje bolj priložnostno, zna pa ju uporabiti v medosebnih stikih in upoštevati v komunikaciji z drugimi kulturami.	Svetovanec se ne zanima za kulturno raznolikost in druge kulture, jih pa sprejema in se ne ukvarja z njihovim vplivom; umetnost in ustvarjalnost ga zanimata bolj priložnostno.	28-41 točk
Šibko izražena kulturna kompetentnost	Svetovanec nima vpogleda v svet kulture in umetnosti; ne pozna sodobnih pojmov in izrazov multikulturnosti.	Svetovanec ne ve, kako bi mu lahko znanje iz kulture ali umetnosti koristilo v osebнем ali poklicnem življenju.	Svetovanec je ravnodušen do svoje kulture in kulture drugih.	0-27 točk

Razlaga

Visoko izražena kulturna kompetentnost naj bi se na vseh treh področjih izkazala enako, razpon je 42-60 točk. S svetovancem se pogovorimo o področjih, kjer je mogoče to kompetenco še nadgraditi z dodatnim izobraževanjem.

Končno mnenje: npr. *Kompetenca kulturna zavest in izražanje je visoko razvita; svetovanec dojema kulturo kot vrednoto, je kulturno aktiven, spoštuje kulturno raznolikost in izkušnje medkulturnih stikov uporablja v vsakdanjem in poklicnem življenju. Predlaga se razvijanje kompetence glede na konkretno željo/potrebo po zaposlitveni oz. osebni nadgradnji znanja in spretnosti.*

Srednje izražena kulturna kompetentnost se lahko izkaže na posameznem področju bolj kot na drugem, razpon je 28-41 točk. Svetovancu se predoči močna in šibka področja kompetence.

Končno mnenje: npr. *Kompetenca kulturna zavest in izražanje je dobro razvita na področju ... (kulturnega znanja oz. kulturne spretnosti oz. kulturnega odnosa in izražanja); svetovanec je seznanjen s kulturno preteklostjo, razume pomen dediščine, ceni kulturno raznolikost, a je manj aktiven v prenosu kulturnih znanj in spretnosti v vsakdanje življenje. Kompetenca je bolj priložnostna, manj pa ozaveščena v smislu jasno razdelanega odnosa. Predlaga se izobraževanje na najšibkejšem od treh področij.*

Šibko izražena kulturna kompetentnost obsega razpon 1-27 točk. V pogovoru se presoja predvsem naklonjenost tej kompetenci in pripravljenosti na dodatno izobraževanje.

Končno mnenje: npr. *Kompetenca je trenutno izražena šibko. Svetovanec ima skromne predstave o pomenu kulture, šibko znanje o kulturi in umetnosti danes in v preteklosti, ni še seznanjen s pojmi kot sta multikulturalnost, medkulturni dialog. Kulturnih znanj ne prenaša v svoje delo in življenje. Predlaga se temeljito izobraževanje na vsaj enem od treh področij.*

Opomba:

Strnjeni povzetki končnih ocen, navedeni zgoraj, niso namenjeni svetovancem, ampak so pomoč svetovalcu pri oblikovanju mnenja.

VI. Seznam literature (izbor) in virov

- BAUMAN, Zygmunt (1996), "From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity", v HALL, Stuart, GAY, du, Paul, *Questions of Cultural Identity*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 18-36.
- BAUMAN, Zygmunt (2002), *Tekoča moderna*, Ljubljana: *cf.
- BHABHA, Homi, K. (1994), *The Location of Culture*, Routledge, London in New York.
- DELANTY, Gerard (2008b), »Fears of Others: Social Exclusion and the European Crisis of Solidarity«, *Social Policy and Administration*, 42 (6): 676–690.
- HALL, Stuart (1996a), "Who Needs 'Identity'?" (Introduction), v HALL, Stuart, GAY, du, Paul, *Questions of Cultural Identity*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 1-17.
- HERRMANN, Richard, RISSE, Thoma in BREWER, Marylinn (ur) (2004), *Transnational Identities: Becoming European in the EU*, Lanham: Rowman and Littlefield.
- KYMLICKA, Will (2007), *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*, Oxford in New York: Oxford University Press.
- MÜLLER, Jan-Werner (ur) (2002), *Memory and Power in Post-war Europe: Studies in the Presence of the Past*, Cambridge: Cambridge University Press.
- PIETERSE, Jan Nederveen (1997), "Globalization as Hybridization", v Featherstone, M., Lash, S., Robertson, R., *Global Modernities*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 45-68.
- RIZMAN, Rudi (2008), »Negotiating Identity in the Age of Globalization«, v K. Vidmar Horvat (ur) *The Future of Intercultural Dialogue in Europe: Views from the In-Between [Prihodnost medkulturnega dialoga v Evropi: vmesni pogledi]*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 33–45.
- SCHWAB, Klaus, *Četrta industrijska revolucija*, FordX, 2016.
- SHORE, Cris (2000), *Building Europe. The Cultural Politics of European Integration*, Routledge, London.
- TAYLOR, Charles (1994), *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- TOMLINSON, John (2000), "Cultural Imperialism", v LECHNER, F. J. in BOLI, J. *The Globalization Reader (Second edition)*, Blackwell Publishing, Victoria, Australia, str. 303-311.
- VIDMAR HORVAT, Ksenija (2004), *Uvod v sociologijo kulture*, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- VIDMAR HORVAT, Ksenija (2006), *Globalna kultura*. ŠOU. Ljubljana.
- VIDMAR HORVAT, Ksenija (2012), »The Predicament of Intercultural Dialogue«, *Cultural Sociology*.
- VIRNO, Paolo (2003), *Slovnica množstva: K analizi oblik sodobnega življenja*, Krt, Ljubljana.

- WALLERSTEIN, Immanuel (1990), "Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System", v Featherstone, M., *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 31-55.
- WATERS, Malcolm (2001), *Globalization* (Second edition), Routledge, London in New York.
- WILLIAMS, Raymond (1997), *Navadna kultura*. ISH. Ljubljana.

Viri:

- *Cultural Awareness and Expression Handbook*, European Union, 2016.
- *Cultural Awareness and Expression Handbook, Annex*, European Union, 2016.
- Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o delovnem načrtu za področje kulture 2011–2014 (2010/C 325/01), dostop: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:42010Y1202(01)&from=EN)
- Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o delovnem načrtu za področje kulture (2015–2018) (2014/C 463/02), dostop: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=EN)
- Vseživljenjsko učenje – ključne kompetence, dostop: http://publications.europa.eu/resource/cellar/89e165de-b214-4013-81c6-c8a12e52330b.0024.02/DOC_1
- PRIPOROČILO SVETA z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, dostop: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN).
- Strategic framework - European Agenda for Culture, dostop: https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en
- Strategic framework- A New European Agenda for Culture 2018, https://ec.europa.eu/culture/sites/culture/files/commission_communication_-_a_new_european_agenda_for_culture_2018.pdf.
- Skupno sporočilo evropskemu parlamentu in svetu: oblikovanje strategije eu za mednarodne kulturne povezave, dostop: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016JC0029&from=EN>
- UNESCO Road map for arts education, dostop: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf.
- *History and its Interpretations*, Parliamentary Assembly, Council of Europe Publishing, 1997.
- *Remembrance and citizenship: from places to projects*, Council of Europe Publishing, 1998.

- Cultural Competence Self-assessment Checklist, dostop: <http://rapworkers.com/wp-content/uploads/2017/08/cultural-competence-selfassessment-checklist-1.pdf>.